

ПРАВНА СЪЩНОСТ НА ЧАСТНИТЕ ВИДЕОЗАПИСИ КАТО ДОКАЗАТЕЛСТВО
В НАКАЗАТЕЛНОТО ПРОИЗВОДСТВО*Гергана Иванова*LEGAL NATURE OF PRIVATE VIDEO RECORDINGS AS EVIDENCE IN CRIMINAL
PROCEEDINGS*Gergana Ivanova*

Abstract: The article analyzes the legal nature of private video recordings as evidence in criminal proceedings through the prism of the increasing development of technology and the concept of electronic evidence. The main emphasis in the paper is placed on the derivation of a definition of this particular source of evidence and the possibilities for its dual treatment as physical and non-physical evidence.

Keywords: private video recordings, electronic evidence, definition, computer information data, physical and non-physical evidence.

Изясняване правната същност на видеозаписите, които не са изготвени по реда и правилата на НПК, е необходимо с оглед на все по-нарастващото значение на този вид доказателства за практиката. От една страна, в доктрината не е правен опит за тяхното дефиниране и посочване на основните им белези, а от друга страна, в съдебната практика възникват противоречия както по отношение на тяхното третиране, така и при тяхното допускане, събиране, проверка и оценка. В съвременното развитие на правото възниква и необходимостта от обособяването на нова категория доказателства – „електронни доказателства“, което изисква теоретична обосновка на мястото на видеозаписите в системата от доказателства.

Предметът на разглежданата проблематика е съсредоточен върху извеждането на същностните белези на частните видеозаписи (или само „записи“, наричани по-долу в изложението), чрез които да бъде изведена дефиниция за целите на наказателното производство. Това обуславя доктриналното изследване на правната природа на такива записи,

включително чрез преосмисляне на същността им в процеса на доказване по НПК и възприемането на нови подходи при тяхното приобщаване към доказателствената съвкупност.

1. Частните видеозаписи като материални носители на информация във цифров вид

Частните видеозаписи, които не са изготвени по реда и правилата на НПК, но които отразяват или съдържат информация за обстоятелства, включени в предмета на доказване, представляват **материални носители на фактически данни от престъпното деяние**. В този смисъл те имат качеството на предмети, върху които престъплението е оставило следи. Съгласно действащата нормативна уредба и съдебната практика, когато бъдат установени такива записи, които могат да послужат за изясняване на обстоятелствата по делото, те подлежат на събиране и проверка като веществени доказателства по смисъла на чл. 109 от НПК. Така, частните записи могат да бъдат определени като обекти от действителността, които имат свойството отразителна способност, т.е. те са в състояние да взаимно-

действат с други обекти, като запазват измененията, предизвикани от това взаимодействие¹.

Видеозаписът като доказателство в процеса следва да се разграничава от техническото устройство, на което е създаден, освен ако последното не интересува процеса с оставени по него криминалистични следи. Затова за целите на наказателното производство свойството „отражателна способност“ е присъщо на самия видеозапис (а не на техническото устройство), доколкото цифровата информация, която е обективизирана на него, е „запаметила“ обстоятелства от престъпното деяние във вид на цифров заряд. „Запаметяването“ на такава информация обаче би могло да влезе в колизия с установения чл. 32, ал. 2 от Конституцията на Република България (КРБ) регламент, където е предвидена забрана за „записването“ на лица без тяхно знание или въпреки изричното им несъгласие освен в предвидени от закона случаи. Именно това налага и задълбочено изследване на предпоставките, при които такива записи могат да бъдат част от наказателнопроцесуалното доказване.

Същностна характеристика на частните записи е и цифровото съдържание на инкриминираната на записа информация, като цифровият заряд от данни не може да бъде приобщен като доказателство в процеса, без преди това да бъде преобразуван чрез съответен доказателствен способ по НПК. Обичайни способи за това са огледът и експертизата. Необходимостта от преобразуване на цифровата информация, съхранявана в електронна форма, и пренасянето ѝ на магнитен или лазерен носител² с цел същата да бъде сетивно

възприета от участниците в наказателния процес, определя видеозаписът като специфично електронно доказателство.

2. Частните видеозаписи като „електронни доказателства“

В Европа нито една страна не е предвидила в националното си законодателство определение на понятието „електронно доказателство“. Поради това и в континенталните правни системи отсъстват правила, свързани с допустимостта на т.нар. „електронни доказателства“³. Приема се и че съществуват различни технически устройства, като всяко устройство, което съдържа цифрова информация, може да съдържа и съхранява съответните електронни доказателства за доказване или опровержение на предполагаемо престъпление⁴.

По-голямата част от научните изследвания свързват електронните доказателства с киберпрестъпността (тоест с т.нар. „компютърни престъпления“), като причина за това е и въведененият с Конвенция за престъпленията в кибернетичното пространство на Съвета на Европа (влязла в сила за Република България на 01.08.2005 г.) термин „доказателства в електронна форма“⁵. В Конвенцията, както и в Препоръка № R/95/13 на Съвета на Европа за уреждане на наказателноправните въпроси, касаещи претърсването и изземването на доказателства, намиращи се в или произхождащи от компютърни системи, се съдържа уредба, относима към електронните доказателства.

Считам, че в обхвата на това понятие попадат всички доказателства, които съдържат

¹ За същността на веществените доказателства вж. **Беленски, Р.** *Веществените доказателства. Процесуални и криминалистични аспекти*, София: Софи-Р, 2001, с. 16 и сл.

² „Дискетата е магнитен, а компактдискът – лазерен носител на електронна информация“. Вж. **Маринова, Г.** *Електронните доказателства – Правна мисъл*, № 3, 2002, с. 68.

³ Вж. **Зуева, С. В.** *Основы теории на електронных доказательств. Уголовный процесс*. Москва: Юрлитинформ, 2019, с. 258.

⁴ Вж. *Electronic evidence – a basic guide for First Responders. Good practice material for CERT first responders*, ENISA, 2014, pp. 4. Като примери за технически устройства, в които се съхраняват „електронни доказателства“, са посочени: 1) Компютри – персонални компютри (компютри), лаптопи, сървъри; 2) Устройства за съхранение – компактдискове, дигитални дискове, дискове за съхранение на данни, (USB палец) и карти с памет; 3) Ръчни устройства – мобилни (интелигентни) телефони, цифрови камери, сателитни навигационни системи; 4) Мрежови устройства, като хъбове, комутатори, рутери и безжични точки за достъп.

⁵ Вж. също **Чинова, М.** *Досъдебното производство по НПК. Теория и практика*. София: Сиела, 2013, с. 638–639.

данни от предмета на доказване в цифров вид, и в частност видеозаписите, когато последните се прилагат като доказателство в наказателния процес. Затова и държавите – страни по Конвенцията, следва да прилагат съответно правилата за събиране, запазване и представяне на електронните доказателства по начин, който да осигури тяхната цялост и автентичност, установени в нея, по отношение събирането и проверката на частни видеозаписи.

Развитието на технологиите, и в частност борбата с киберпрестъпността, намира нормотворчески израз в разглеждането на Предложение от 17.04.2018 г. на Европейската комисия до Съвета и Европейския парламент за приемане на Регламент относно европейските заповеди за предоставяне и за запазване на електронни доказателства по наказателно-правни въпроси. За целите на Регламента в чл. 6, пар. 2 е прието, че „електронните доказателства“ означават доказателства, съхранявани в електронна форма от или от името на доставчик на услуги към момента на получаване заповед за предоставяне и за запазване на електронни доказателства, състоящи се от съхранени данни на абонати, данни за достъп, данни за транзакциите и данни за съдържанието. Така Регламентът, който не е окончателно приет към настоящия момент, не дава унифицирано понятие за електронни доказателства, нито дава примерно изброяване на видове доказателства, които биха могли да бъдат дефинирани като „електронни“. От цитирания работен текст обаче може да се направи извод, че електронните доказателства представляват фактически данни, съхранявани в електронна форма.

На следващо място следва да се постави въпросът може ли частен запис за целите на НПК да се разглежда като „електронен документ“ по см. на чл. 3, пар. 35 от Регламент (ЕС) № 910/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 г. относно електронната идентификация и удостоверителните услуги при електронни транзакции на вътрешния пазар и за отмяна на Директива 1999/93/ЕО. В цитираната разпоредба от Регламента като акт с общо приложение, който

е задължителен за държавите членки в своята цялост, а нормативните му правила се ползват с директен вертикален ефект, е дадено определение на понятието „електронен документ“. „Електронен документ“ означава всяко съдържание, съхранявано в електронна форма, по-специално текст или звук, визуален или аудио-визуален запис. Частните записи безспорно представляват съдържание, интересуващо наказателния процес и съхранявано в електронна форма, поради което същите попадат в цитираната легална дефиниция от наднационалния правов ред на ЕС. Струва ми се обаче, че за целите на Регламента понятието „електронен документ“ следва да се тълкува преди всичко в значението му и на електронно доказателство, доколкото „съдържание, съхранявано в електронна форма“ може да се приравни на „доказателство, съхранявано в електронна форма“. В Регламента обаче не се съдържат конкретни правила за приобщаването на „електронните документи“ в процеса на доказване. Оттук може да се заключи, че в правомощията на всяка държава членка е да определи реда и предпоставките за това. С оглед това, въпреки че частните записи попадат в обхвата на „електронен документ“ по см. на Регламент (ЕС) № 910/2014, това не означава, че същите следва да се третират като писмени доказателствени средства по см. Глава Тринадесета, Раздел IV НПК, които по необходимост са винаги документи.

В нашата наказателнопроцесуална доктрина електронните доказателства се дефинират като „електронни данни“ (тоест данни, които се преобразуват по електронен път, за да бъдат, от една страна, обект на автоматична обработка от електронни устройства, а от друга – обект, годен за възприемане от хората), които са свързани с обстоятелствата по делото, допринасят за тяхното изясняване и са събрани по реда на НПК. „Казано по друг начин, електронните доказателства са фактически данни по чл. 84 (с оглед сегашната уредба – чл. 102 НПК: бел. м., Г.И.) НПК, които имат електронен характер“⁶. С оглед на това и авторът приема, че електронните доказателства са електронно преобразувана информация.

⁶ Вж. Маринова, Г. Цит. съч., с. 65.

Поради това се посочва, че същите имат невеществен характер⁷. Невещественият характер на доказателството се свързва с неговата нематериална природа и с невъзможността да бъде приложено по делото, без преди това да бъде преобразувано чрез съответен доказателствен способ⁸.

От друга страна, в руската доктрина се посочва, че доказателства, съдържащи информация в цифров вид, са веществени доказателства, като цифровата информация се преобразува със специални технически средства на материален носител, годен за възприемане. В този смисъл електронна информация, която е „запечатала“ определени обстоятелства от престъпното деяние, може да се определи като веществено доказателство⁹.

Доколкото и двете виждания се обединяват около това, че доказателства, които съдържат данни от предмета на доказване в цифров (дигитален) вид, се приобщават в процеса чрез възпроизвеждането им чрез способ за доказване, проблемът за техния веществен или невеществен характер не стои. Счита се за правилна тезата, че макар същите да представляват цифрови заряди, които следва да бъдат възпроизведени по определен начин, за да бъдат възприети от участниците в наказателното производство, това не отменя техния веществен характер. С оглед изложеното частните записи могат да бъдат отнесени към категорията „електронни доказателства“, доколкото те интересуват процеса с цифровата база данни, записана на определено техническо устройство, която съдържа обстоятелства от престъпното деяние. Те носят и характеристиките на електронните доказателства, а именно:

– **необходимост от специалното им снемане от техническото устройство и пренос на друг носител**, който да бъде приложен по наказателното дело;

– **„изменчивост“** – на някои технически устройства и при определени условия

паметта (и доказателствата, които съдържа) може да бъде презаписана (или променена) от обичайното функциониране или работа на устройството. Това може да бъде причинено например от загуба на захранване или от необходимостта на системата да „запише“ нова информация на мястото на вече записаната поради липса на памет. Паметта на техническото устройство, в което се съхранява записът, също може да бъде повредена или загубена от фактори на околната среда, като прекомерна топлина, влажност или наличие на електромагнитни полета¹⁰;

– **възможността записът да бъде лесно повреден или унищожен при обичайното му използване (възпроизвеждане)**, което налага същият да бъде своевременно копиран на магнитен или лазерен носител по начин, по който да се обезпечи неговото възпроизвеждане във всички фази, стадии и етапи на наказателното производство;

– **необходимост от нарочна проверка достоверността на записа, за което се изискват специални знания в областта на техниката, или обезпечаване снемането му от техническото устройство от лице с такива знания по начин, по който да бъде гарантирана липсата на манипулации в него.**

Посоченият каталог от изисквания няма претенция за изчерпателност, а има за цел единствено да акцентира върху иманентни характеристики на видеозаписите като електронно доказателство в наказателния процес предвид особеностите при неговото допускане, събиране и проверка. От друга страна, видеозаписите, които не са изготвени по реда и правилата на НПК, имат веществен характер, макар същите да интересуват процеса с цифровата информация, която съдържат – това са отразените светлинни лъчи от заснемания обект – отразяващ обстоятелства от предмета на доказване, проектиран върху специална повърхност, която превръща тези

⁷ Пак там, с. 66.

⁸ Вж. и **Чинова, М.** Цит. съч., с. 567.

⁹ Така **Олиндер, К.** Въпросу о доказателствах, содержащих цифровую информацию – *Юридический вестник*, № 3, 2017, с. 109.

¹⁰ Вж. в този смисъл **Jones, N., Esther, G., Fredesvinda, M., Uwe, R., V. Victor.** Electronic evidence guide: A Basic Guide for Police officers, Prosecutors And Judges. Strasbourg, France, 2014, pp. 12.

лъчи в електрически сигнали и след това се подават на електронния блок за обработка¹¹. Именно тези електрически заряди не могат да бъдат възприети с „просто око“, защото имат невеществен характер, а обективизирането на конкретни изображения на заснетото се извършва чрез предвидените в НПК способности за доказване. По този начин невещественият характер на електронното доказателство придобива веществен вид, а това е възпроизведеният на оптичен носител частен запис, който се възприема от участниците в наказателния процес. Копирането на електронна информация за целите на наказателнопроцесуалното доказване представлява получена от техническото устройство информация чрез създаване на копия и съхранението ѝ в информационни носители (файл, програма и т.н.) или получена дистанционно чрез компютърни или други технически средства, установяваща обстоятелства, и имаща значение за наказателното производство¹².

3. Частните записи като компютърни информационни данни

В Конвенцията за престъпленията в кибернетичното пространство, част от вътрешното ни законодателство, в чл. 1, б. „б“ е дадена дефиниция на понятието „компютърни данни“, а именно: „всяко представяне на факти, информация или понятия във форма, поддаваща се на автоматизирана обработка на данни в изпълнение на определена програма“. В чл. 93, т. 22 НК е дадена легална дефиниция на понятието, като съгласно текста „компютърни данни“ е всяко представяне на факти, информация или понятия във форма, поддаваща се на обработка в информационни системи, включително програма, която е в състояние да направи така, че дадена информационна система да изпълни определена функция.

Във връзка с разглеждането на частните записи като електронни доказателства считам, че следва да бъде възприета нова концепция за „събирането“ на видеозаписите, които не са изготвени по реда и правилата на

НПК като носители на „компютърни информационни данни“ и оттук приобщаването им в процеса като „веществени доказателствени средства“, което не налага а priori необходимостта от допълнителна проверка на тяхната достоверност и липсата на манипулации при снемането им магнитен или лазерен носител. Тази теза е застъпена поради все по-нарастващото значение на техниката и възможността за преобразуването на обективизираната на видеотехническото устройство информация от предмета на доказване от електрически сигнали в цифрова (или дигитална) форма, която е такава, „поддаваща се на обработка в информационна система“. С оглед на това считам, че самият запис в определени случаи може да се разглежда като „компютърни данни“ по см. на чл. 93, т. 22 НК, а видеотехническото устройство, на което е създаден – като „информационна система“ по см. на чл. 93, т. 21 НК.

В теоретичен и практически аспект не е разглеждан въпросът дали видеозаписите, които не са направени по реда и правилата на НПК, биха могли да се разглеждат като „компютърни данни“ по см. на цитираните разпоредби, респективно дали по отношение на тях би била приложима уредбата за изземване на „компютърни информационни данни“ по НПК.

Считам, че отговорът на този въпрос е положителен, като следва да бъдат направени следните уточнения. Съвременните видеотехнически устройства, независимо от типа им – цифрови или аналогови, имат светлочувствителна лента, снабдена със специална матрица, която съдържа милиони миниатюрни елементи, преобразуващи светлината в електрически сигнали. Преобразуваните електрически сигнали се трансформират в цифрово изображение с определен размер, което се съхранява в паметта на камерата като отделен файл и което може по-късно може да бъде прехвърлено и редактирано на компютър, отпечатано с принтер или публикувано в Internet.

Считам, че преобразуването на обективизираната на видеотехническото устройство

¹¹ Вж. по-подробно Изследване върху устройството на видеокамерата като техническо устройство [online]. – <http://www-it.fmi.unisofia.bg/ReDisInfo/courses/modules/module4/parts/module6/part3/lesson1.html>

¹² Вж. Зуева, С. В. Цит. съч., с. 302.

информация от предмета на доказване от електрически сигнали в цифрова (или дигитална) форма е именно такава форма на информация, „поддаваща се на обработка в информационна система“. Самото устройство следва да се разглежда като информационна система, в която е възможно да бъдат нанесени промени на заснетия запис – например промяна на размера на записа, презаписването му в друг формат, изтриване на определена част от записа и т.н. Тези операции могат да бъдат извършвани чрез вградения софтуер на устройството, което позволява задаването на определени функции и програми на заснемането, задавани от менюто на камерата. Затова и видеотехническото устройство може и трябва да се третира като „информационна система“ по см. на чл. 93, т. 21 НК. Както бе посочено по-горе, оперирането с обективизираната на записа информация, съдържаща данни за престъпното деяние, позволява нейното съхраняване, обработване, извличане или предаване от устройството в реално време на друго устройство, а с това е изпълнено съдържанието на цитираната разпоредба. Няма съмнение и че записи, направени с мобилно устройство (мобилен телефон) със сигурност биха могли да се разглеждат като „компютърни данни“, доколкото самият мобилен телефон може да се разглежда като „информационна система“ по см. на чл. 93, т. 21 НК.

¹³ Вж. Определение № 590 от 08.12.2017 г. по в.ч.н.д. № 1439/2017 г., на САС, където е разгледана правната природа на дигитален източник на информация, какъвто е електронният тахограф: „От данните по делото е видно, че в случая процесният товарен автомобил е разполагал с електронен (дигитален) тахограф, което от своя страна означава, че и съдържащата се в него информацията относно скоростта на превозното средство е дигитална – във вид на електронни данни. По естеството си тези данни от дигиталния тахограф на товарния автомобил могат да бъдат окачествени като компютърни информационни данни – по аргумент от разпоредбата на чл. 93, т.22 от НК, която пояснява, че „компютърни данни“ е всяко представяне на информация във форма, поддаваща се на автоматична обработка. Поради което тяхното изземване и приобщаване като доказателство в хода и за нуждите на наказателния процес следва да бъде извършено по визирания в чл. 160 – чл.163 от НПК императивен процесуален ред“.

¹⁴ За двойствената природа на „разговори“ чрез приложение Skype вж. по-подробно р. № 530 от 04.01.2012 г. по н. д. № 2005/2011 г., ВКС, I НО: „Същественният по делото въпрос е за правната характеристика на намерените в масивите на компютърните конфигурации „разговори“ по „Skype“, проведени между подсъдимите. Данните, изводими от тези „разговори“, имат двойствена правна природа. От една страна, попадат в обхвата на понятието „компютърни данни“ по смисъла на чл. 93, т. 22 НК, чието приобщаване се осъществява, по реда на чл. 163 НПК. От друга страна, представляват приравнен случай на кореспонденция, за която е приложим редът по 165 НПК, предвиждащ само предварително разрешение от съдебен орган. Процедурите по чл. 163 и чл. 165 НПК имат за цел да приобщят доказателства в наказателния процес, но се провеждат при различни предпоставки и имат различно приложно поле. Те засягат чужда, правно защитена сфера

Поради тези съображения считам, че може да бъде преосмислена същността на частните записи с оглед действащото ни законодателство и в процесуален аспект същите да могат да бъдат приобщавани в процеса по реда на изземването на „компютърни информационни данни“ съгласно чл. 160–163 НПК. Обстоятелството, че частните записи биха могли да се разглеждат като „компютърни информационни данни“, не отменя техния характер на „електронни доказателства“ по изложените по-горе съображения. Считам за релевантна и практиката на съдилищата, в която се посочва, че дигитална информация – във вид на електронни данни, следва да се разглежда като „компютърни данни“ по см. на чл. 93, т. 22 НК¹³. Оттук не вещественният характер на дигиталния източник на информация се преобразува във веществено доказателствено средство, ако е спазен процесуалният ред на чл. 160–163 НПК.

Въпросът, който би се поставил, е дали във всички случаи следва да бъде приложима императивната уредба на чл. 163 НПК, като несъблюдаването ѝ да се третира като съществено процесуално нарушение, допуснато при изземването на частни записи. Струва ми се, че отговорът на този въпрос е отрицателен.

Считам, че видеозаписи, които не са изготвени по реда и правилата на НПК, притежават двойствена природа¹⁴. От една страна, в

общия случай те представляват „компютърни данни“ по см. на чл. 93, т. 22 НК, като редът за тяхното приобщаване е по чл. 163 НПК. От друга страна, те несъмнено имат веществен характер и представляват веществено доказателство по см. на чл. 109, ал. 1 НПК, тъй като самият запис носи характеристиката на предмет, върху който престъплението е оставило следи.

За това считам, че същите могат да бъдат приобщавани в процеса както по реда на чл. 163 НПК, защото по същността си представляват „компютърни данни“ по см. на чл. 93, т. 22 НК, така и чрез останалите способи за доказване, регламентирани в чл. 136, ал. 1 НПК, когато записът се приобщава като веществено доказателство.

Процедурата по чл. 163 НПК изпълнява изискването държавата да гарантира законен достъп до компютърната система, в която се съдържат интересуващите процеса данни, както и автентичност на получената информация. Законосъобразното протичане на претърсването и изземването, засягащо компютърните информационни данни, е гаранция, че информацията ще бъде ползвана във вида, в който е съществувала към момента на изземването ѝ, тоест, без да се допуснат манипулация и промени в съдържанието ѝ¹⁵. При реда по чл. 163 НПК са предвидени завишени процесуални стандарти по отношение изземването на „компютърни информационни данни“, които следват от телеологическото тълкуване на разпоредбата и обичайното ѝ прилагане в контекста на „компютърни престъпления“. Разследването на такива престъпления предполага претърсване на личните помещения на разследвания субект без негово съгласие, при което интензитетът на използвана принуда е гарантиран от сложния процесуален ред за извършване на действието – участие на поемни лица и предявяване на компютърните информационни системи, в които се съдържат компютърни информационни данни, на поемните лица и другите присъстващи (чл. 163,

ал. 6 НПК); опаковане и запечатване на компютърните информационни данни на мястото на изземването им (чл. 163, ал. 6 НПК); запис на компютърните информационни данни на хартиен и друг носител (чл. 163, ал. 7 НПК); разпечатване на този носител с разрешение на прокурора и в присъствието на поемни лица и специалист – технически помощник, а в съдебното производство по решение на съда от специалист – технически помощник (чл. 163, ал. 8 НПК).

В контекста на разглежданите частни записи провеждането на тази процедура се свежда до участие на поемните лица при извършване на действието, като записът следва да бъде снет от техническото устройство на лазерен носител (CD-диск или флашка) – т.нар. „друг носител“ по см. на чл. 163, ал. 7 НПК, и предявен на поемните лица.

При изземването на частни записи не се изисква, а и не е възможно, пренос на записва върху хартиен носител. Разпоредбата на чл. 163, ал. 7 от НПК следва да се тълкува в смисъл, че за годността на изземването на компютърните информационни данни не е задължително изискването за записването им на два носителя – магнитен (или лазерен – бел. м., Г. И.) и хартиен, какъвто е буквалният прочит на първото изречение. Второто и третото изречение дават ясна представа, че става въпрос за два метода, които имат еднаква доказателствена стойност при спазване на правилата за прилагането на всеки един от тях¹⁶.

Действието по самото събиране на записва следва да бъде извършено от специалист – технически помощник, като същият, без да има експертно качество, оказва техническа помощ на държавните органи в наказателния процес при снемане на записва от техническото устройство, на което е създаден или записан. Непосредствената задача на специалиста – технически помощник е да обезпечи именно надлежното снемане на записва от видеотехническото устройство в подходящ формат и по начин, по който да се гарантира

(неприкосновеност на жилището, на личния живот, тайната на кореспонденцията), а условие за тяхната валидност е наличието на съдебна санкция, представляваща съдебен контрол върху законосъобразността на проведеното действие. В конкретния случай, не може да се счете, че разследващият орган е заобиколил закона, като е провел процедурата чл. 163 НПК вместо тази по чл. 165 НПК.“

¹⁵ Пак там.

¹⁶ Вж. р. 116 от 13.12.2018 г. по н. д. № 380 / 2018 г., ВКС, II НО.

достоверността на записа – без изрязвания в самия запис, интересуващ процеса, и при запазването му във вида, в който е съществувал във видеотехническото устройство¹⁷.

Считам, че прилагането по делото на видеотехническото устройство не е условие за валидността на приобщаването на намиращия се в него запис от значение за наказателното производство, разглеждан като „компютърни информационни данни“, като функция от приобщаването на видеотехническото устройство, разглеждано като „компютърна информационна система“.

Процесуалният ни закон в чл. 163, ал. 6, изр. 2 НПК предвижда опаковане и запечатване на „компютърните информационни данни“, каквито могат да бъдат и видеозаписи, които не са изготвени по реда и правилата на НПК, „при необходимост“. „При необходимост“ означава, че преценката за това е в дискрецията на органа, извършващ действието. Въпреки това считам, че надлежното опаковане на снетия на магнитен или лазерен носител запис и предаването му на вещо лице за извършване на експертиза или директното му прилагане по делото е допълнителна гаранция за липсата на манипулации него.

При прилагане на процедурата по чл. 163 НПК снетият на друг носител запис ще има характера на веществен доказателствен средство, като наличието на манипулации в записа следва да бъде обосновано, а оспорването на достоверността му а priori не е основание за назначаване на техническа експертиза. Напротив, ако записът е приобщен в процеса като веществен доказателство, то неговата достоверност следва да бъде доказана чрез предвидените в НПК способности за доказване.

Невинаги обаче приобщаването на частни записи може да бъде извършено по реда, предвиден в чл. 163 НПК. Обичайно записи, обхващащи обстоятелства от престъпното деяние, се предават на компетентните органи от трети лица, които нямат отношение към деянието, вкл. по пощата или по друг начин, което на практика възпрепятства надлежното им приобщаване по реда за изземване на

„компютърни информационни данни“. Несъблюдаването на реда, предвиден в чл. 163 НПК, не е причина за изключване на такива записи от доказателствената съвкупност. В този случай те трябва да бъдат приобщавани като веществени доказателства, а достоверността им подлежи на самостоятелно доказване.

От друга страна, от телеологическото тълкуване на разпоредбата на чл. 163 НПК следва, че тя се прилага обичайно при разследване на престъпления, свързани с киберсигурността, което по необходимост изисква и изземване на самото техническо устройство („компютърна система“) като средство за извършване на престъплението. Процесуалното действие обикновено се извършва в лично помещение или помещение, което субектът на престъплението използва, което, както бе посочено и по-горе, налага прилагането на стриктен процесуален ред при извършването му. Някои от тези императивни изисквания не са необходими при приобщаването на частни записи в процеса на доказване. Именно това обуславя и преосмислянето на процесуалната уредба, когато в процеса биват приобщавани частни записи, които едновременно представляват и „компютърни данни“ по см. на чл. 93, т. 22 НК.

В обобщен вид и с оглед на възприетите по-горе теоретични постановки относно същността на частните записи би могла да бъде дадена следната дефиниция:

Частните записи са електронни доказателства, които не са изготвени по реда и правилата на НПК, а представляват материални носители на информация от предмета на доказване, върху които престъплението е оставило следи и които представляват цифров заряд на фактически данни, съхранявани в електронна форма. Необходимостта от преобразуване на тази информация в годеен за възприемане вид от участниците в наказателното производство и приобщаването ѝ на магнитен или лазерен носител за целите на процеса стават чрез способите за доказване, предвидени в НПК. В зависимост от начина на приобщаване на записа той може да се разглежда както като вещество-

¹⁷ За качеството на изображението при различните формати на видеозапис вж. Шишманова, С. Цифрови камери. София: НБУ, 2002, с. 44 и сл., където са разгледани различни стандарти за компресия на изображението и свързаните с това недостатъци, които възникват при снемане на изображението на друг носител.

но доказателство по см. на чл. 109 НПК, така и като носител на „компютърни информационни данни“ по см. на чл. 163 НПК.

В заключение ще обобщя, че разглеждането на същностните белези на частния видеозапис като доказателство в процеса и особеностите при неговото допускане, събиране, проверка и оценка не е самоцелно, а цели да отграничи както някои практически проблеми, свързани с приобщаването му в процеса, така и някои обективни признаци, които биха могли да дадат общ подход при третирането му в процеса на доказване. Предложената „работна“ дефиниция няма претенция за изчерпателност, а с извеждането ѝ се иска поставяне на началото на по-задълбочено изследване върху правните проблеми, които поставят т.нар. „електронни доказателства“.

БИБЛИОГРАФИЯ

Беленски. Р. Веществените доказателства. Процесуални и криминалистични аспекти, София:

Софи-Р, 2001. // **Belenski. R.** Physical evidence. Procedural and forensic aspects, Sofia: Sofi-R, 2001.

Зуева, С. В. Основы теории на електронных доказательств. Уголовный процесс. Москва: Юрлитинформ, 2019.

Маринова, Г. Електронните доказателства – Правна мисъл, № 3, 2002 // **Marinova, G.** Electronic Evidence – Legal Thought, № 3, 2002.

Олиндер, К. Вопросы о доказательствах, содержащих цифровую информацию – Юридический вестник, № 3, 2017.

Чинова, М. Досъдебното производство по НПК. Теория и практика. София: Сиела, 2013// **Chinova, M.** The pre-trial proceedings under the Criminal Procedure Code. Theory and practice. Sofia: Ciela, 2013.

Шишманова, С. Цифрови камери. София: НБУ, 2002// **Shishmanova, S.** Digital cameras. Sofia: NBU, 2002.

Electronic evidence – a basic guide for First Responders. Good practice material for CERT first responders, ENISA, 2014.

Jones, N., Esther, G., Fredesvinda, M., Uwe, R., V. Victor. Electronic evidence guide: A Basic Guide for Police officers, Prosecutors And Judges. Strasbourg, France, 2014.